

2014

Διαχείριση ευρεθέντων δηλητηριασμένων δολωμάτων με γεωργικά φάρμακα

Δ/ση Προστασίας Φυτικής Παραγωγής

Δ/ση Υγείας των Ζώων

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και

Τροφίμων

13/3/2014

Διαχείριση δηλητηριασμένων δολωμάτων με γεωργικά φάρμακα

Η παρούσα διαδικασία καταρτίστηκε από τη Διεύθυνση Προστασίας Φυτικής Παραγωγής και τη Διεύθυνση Υγείας των Ζώων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και αποσκοπεί στην παροχή οδηγιών για τη διαχείριση ευρεθέντων δηλητηριασμένων δολωμάτων με γεωργικά φάρμακα με στόχο την προστασία της υγείας του ανθρώπου και της πανίδας. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίδεται ότι οι οδηγίες αυτές εφαρμόζονται αποκλειστικά υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχει απόδειξη ή επαρκής ένδειξη ότι τα αντικείμενα επεξεργασίας είναι δηλητηριασμένα δολώματα με γεωργικά φάρμακα.

Για τα ευρεθέντα ζωικά δολώματα λαμβάνεται υπόψη ότι υπάρχει κίνδυνος μετάδοσης λοιμωδών νοσημάτων (π.χ. λύσσα κ.α.). Η προστασία των ζώων και των πουλιών από την κατανάλωση δηλητηριασμένων δολωμάτων πρέπει να γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να διασφαλίζεται:

- ✓ Η ασφάλεια του ατόμου που διενεργεί τη διαχείριση
- ✓ Η ταχεία και απλή διαδικασία καταστροφής των δολωμάτων
- ✓ Η απουσία κινδύνων ρύπανσης του περιβάλλοντος από τη διαχείριση ευρεθέντων δηλητηριασμένων δολωμάτων με γεωργικά φάρμακα.

Από τη διερεύνηση της Ελληνικής και Κοινοτικής νομοθεσίας δε βρέθηκε επίσημα θεσπισμένη μέθοδος διαχείρισης ευρεθέντων δηλητηριασμένων δολωμάτων με γεωργικά φάρμακα. Η παρούσα διαδικασία εφαρμόζεται με την επιφύλαξη έκδοσης συναφούς νομοθετικής ή κανονιστικής πράξης.

Αναγνώριση

Τα δηλητηριασμένα δολώματα στα οποία αναφέρεται η παρούσα διαδικασία είναι παράνομα παρασκευασμένα δολώματα, για την παρασκευή των οποίων έχουν χρησιμοποιηθεί γεωργικά φάρμακα.

Γενικά διακρίνονται σε αυτά που ο χρησιμοποιούμενος ιστός είναι φυτικός και σε αυτά που ο χρησιμοποιούμενος ιστός είναι ζωικός.

Δηλητηριασμένα δολώματα φυτικών ιστών

Στη περίπτωση αυτή το πιο συνηθισμένο παράδειγμα είναι η χρήση εγκεκριμένων τρωκτικοκτόνων (ποντικοφαρμάκων) σε μορφή δολώματος (bait), όπως για παράδειγμα σε σπόρους δημητριακών, και τα οποία συνήθως έχουν διασκορπιστεί σε επιφάνειες (έδαφος, πεζοδρόμια, ταράτσες), με σκοπό την εγκληματική θανάτωση πτηνών. Οι σπόροι με τρωκτικοκτόνο ουσία αναγνωρίζονται εύκολα καθώς **έχουν ιδιαίτερο χρώμα** συνήθως κόκκινο ή μπλε και όχι το χρώμα του σπόρου.

Δεν αποκλείεται να χρησιμοποιούνται σπόροι σιτηρών οι οποίοι παρανόμως εμποτίστηκαν ή σκονίστηκαν γεωργικά φάρμακα. Στην περίπτωση αυτή δεν αναμένεται να υπάρχει εμφανές χρώμα αλλά αναγνωρίζονται καθώς έχουν περιέργως διασκορπιστεί σε συγκεκριμένη περιοχή.

Απαραίτητες ενέργειες σε περίπτωση διαπίστωσης δολώματος:

- Αναφορά του προβλήματος στις Αρμόδιες Αρχές.

Για τη συγκεκριμένη περίπτωση αρμόδια αρχή είναι η Διεύθυνση Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής της Περιφερειακής Ενότητας όπου διαπιστώνεται το δόλωμα.

- Λήψη φωτογραφιών του δολώματος, άλλων σχετικών ευρημάτων και της περιοχής ανεύρεσης
- Αναζήτηση στην γύρω περιοχή αν υπάρχει η συσκευασία του γεωργικού φαρμάκου που χρησιμοποιήθηκε.
- Συλλογή των σπόρων με σκούπα.

Αν χρειαστεί να έρθουν σε επαφή με τα χέρια, ο συλλέκτης φορά προστατευτικά γάντια νιτριλίου και αποφεύγει την επαφή του γυμνού δέρματος με τους σπόρους αυτούς.

- Τοποθέτησή τους σε σακούλα.
- Αν είναι ή γίνει γνωστό το σκεύασμα που χρησιμοποιήθηκε, εφαρμόζονται τα αναφερόμενα στο Δελτίο Δεδομένων Ασφαλείας (MSDS) του εν λόγω σκευάσματος. Η εταιρεία που διαθέτει το προϊόν στην αγορά είναι υποχρεωμένη να παρέχει το Δελτίο Δεδομένων Ασφαλείας σε κάθε ενδιαφερόμενο.
- Αν δεν είναι ή γίνει γνωστό το σκεύασμα που χρησιμοποιήθηκε, τα συγκεντρωθέντα υλικά (σπόρια) διαχειρίζονται ως επικίνδυνα απόβλητα σύμφωνα με τα οριζόμενα στη νομοθεσία περί επικινδύνων αποβλήτων.

Τυχόν νεκρά πτηνά που βρίσκονται πλησίον των δηλητηριασμένων δολωμάτων και ο θάνατός τους είναι προφανώς αποδιδόμενος στο διασκορπισμένο τρωκτικοκτόνο, πρέπει να συλλέγονται και να θάβονται για την αποφυγή κινδύνων στο περιβάλλον.

Δηλητηριασμένα δολώματα ζωικών ιστών

Τα δηλητηριασμένα δολώματα ζωικών ιστών, στα οποία αναφέρεται η παρούσα διαδικασία παρασκευάζονται με ολόκληρα ζώα ή κρέας ή ζωικά παραπροϊόντα στα οποία έχει προστεθεί γεωργικό φάρμακο. Τα δηλητηριασμένα δολώματα απελευθερώνονται από ασυνείδητους στο περιβάλλον συνήθως στην περιοχή του ζώου που αποσκοπούν να εξοντώσουν. Αποτέλεσμα είναι η θανάτωση σαρκοφάγων θηλαστικών και πτηνών.

Πώς μπορούμε να ενισχύσουμε την πιθανότητα ζωικός ιστός να είναι δηλητηριασμένο δόλωμα ;

- Αν υπάρχει οσμή φυτοφαρμάκου.
- Αν υπάρχουν νεκρά σαρκοφάγα ζώα ή πτηνά πλησίον του ζωικού ιστού, που να δείχνουν ότι πιθανώς θανατώθηκαν μετά από κατανάλωση μέρους του δολώματος.

Περίπτωση 1^η : Δολώματα σε αστικές περιοχές

Στα αστικά κέντρα συνήθως τα δηλητηριασμένα δολώματα εντοπίζονται σε περιοχές και θέσεις που εύκολα χαρακτηρίζονται ασυνήθιστες και συχνά περιγράφονται ως κομμάτια κρέας, προερχόμενα ακόμη και από τρόφιμα που έχουν αγοραστεί ή και μαγειρευτεί. Σε περιπτώσεις τροφίμων που έχουν αγοραστεί ή ακόμη και μαγειρευτεί, οι πιθανότητες μετάδοσης λοιμωδών νοσημάτων προερχόμενων από το δόλωμα μειώνονται σημαντικά.

Απαραίτητες ενέργειες σε περίπτωση διαπίστωσης δολώματος ζωικών ιστών:

- Αναφορά του προβλήματος στις Αρμόδιες Αρχές.
Για τη συγκεκριμένη περίπτωση αρμόδια αρχή είναι η Διεύθυνση Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής της Περιφερειακής Ενότητας όπου διαπιστώνεται το δόλωμα (για θέματα γεωργικών φαρμάκων).
- Λήψη φωτογραφιών.
- Αναζήτηση στην γύρω περιοχή αν υπάρχει η συσκευασία του γεωργικού φαρμάκου που χρησιμοποιήθηκε.
- Συλλογή των δολωμάτων λαμβάνοντας τα κατάλληλα προστατευτικά μέτρα:
Ο συλλέκτης φορά προστατευτικά γάντια μιας χρήσης (νιτριλίου) και αποφεύγει την επαφή του γυμνού δέρματος με το δόλωμα. Μετά από κάθε χρήση – συλλογή, τα γάντια απορρίπτονται και εφαρμόζονται μέτρα υγιεινής των χεριών.
- Ταφή των δηλητηριασμένων δολωμάτων.

ΤΑ ΔΗΛΗΤΗΡΙΑΣΜΕΝΑ ΔΟΛΩΜΑΤΑ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΠΟΡΡΙΠΤΟΝΤΑΙ

ΠΟΤΕ ΣΕ ΚΑΔΟΥΣ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΩΝ Ή ΣΕ ΑΝΟΙΚΤΑ ΣΗΜΕΙΑ

ΙΔΙΑΙΤΕΡΗ ΠΡΟΣΟΧΗ χρειάζεται όταν ανευρίσκεται **το πτώμα ενός θηλαστικού ζώου** του οποίου ο θάνατος πιθανολογείται ότι προήλθε από την παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων, καθώς υπάρχει κίνδυνος μετάδοσης λύσσας. Σε αυτήν την περίπτωση **απαγορεύεται** η οποιαδήποτε επαφή με το νεκρό ζώο και επιβάλλεται η ενημέρωση των αρμόδιων αρχών (Κτηνιατρική και Δασική υπηρεσία, Δήμος) προκειμένου αυτές, βάσει των πληροφοριών και της κείμενης νομοθεσίας, να εκτιμήσουν την κατάσταση, να δώσουν τις κατάλληλες οδηγίες και να προβούν στις προβλεπόμενες ενέργειες, σύμφωνα με την με αριθ. πρωτ. 331/10301/25-01-2013 (ΦΕΚ 198/Β/05-02-2013) Κ.Υ.Α. των Υπουργών Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων – Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής «Πρόγραμμα Επιτήρησης και Καταπολέμησης της Λύσσας στην Ελλάδα» όπως ισχύει. **Βάσει της ανωτέρω ΚΥΑ κάθε θηλαστικό ζώο κατοικίδιο ή της άγριας πανίδας που ανευρίσκεται νεκρό, συλλέγεται για εργαστηριακή εξέταση για τη λύσσα στα πλαίσια της Παθητικής Επιτήρησης**

Δεδομένου ότι στη χώρα μας επανεμφανίστηκε η λύσσα σε ζώα, αν κοντά στο σημείο υπάρχουν ζωντανά θηλαστικά θα πρέπει:

Πριν την οποιαδήποτε απόπειρα προσέγγισής τους, να εκτιμάται η κατάστασή τους αναφορικά με πιθανά συμπτώματα λύσσας (π.χ. αλλαγή συμπεριφοράς - νευρολογικά συμπτώματα - παράλυση). Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να τηρείται απόσταση ασφαλείας και να ειδοποιούνται οι αρμόδιες κτηνιατρικές αρχές και ή άλλοι αρμόδιοι φορείς (π.χ. δασικές υπηρεσίες, υπηρεσίες του Δήμου, θηροφύλακες κ.ά.) σύμφωνα με την με αριθ. πρωτ. 331/10301/25-01-2013 (ΦΕΚ 198/Β/05-02-2013) Κ.Υ.Α. των Υπουργών Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων – Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής «Πρόγραμμα Επιτήρησης και Καταπολέμησης της Λύσσας στην Ελλάδα» όπως ισχύει.

Περίπτωση 2^η : Δολώματα σε αγροτικές ή δασικές περιοχές

Σε αγροτικές ή δασικές περιοχές η παράνομη εναπόθεση δηλητηριασμένων δολωμάτων με γεωργικά φάρμακα αποσκοπεί συνήθως στην εξόντωση άγριων ζώων όπως αλεπούδες, λύκοι, αρκούδες αλλά και ενδεχομένως κυνηγετικών σκύλων ή ακόμη τοποθετούνται και χωρίς συγκεκριμένο στόχο, με αποτέλεσμα τη δημιουργία σοβαρών προβλημάτων στο περιβάλλον από τη θανάτωση κάθε σαρκοφάγου οργανισμού που θα τραφεί με τα δολώματα.

Τα δολώματα αυτά συνήθως περιγράφονται ως κομμάτια κρέας, ως ζωικός ιστός προερχόμενος από τρόφιμα που έχουν αγοραστεί ή ακόμη και μαγειρευτεί και ως ολόκληρα νεκρά ζώα όπως πρόβατα ή αγελάδες.

ΙΔΙΑΙΤΕΡΗ ΠΡΟΣΟΧΗ χρειάζεται όταν ανευρίσκεται **το πτώμα ενός θηλαστικού ζώου** για το οποίο υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις για τη χρήση του ως δόλωμα. Σε αυτήν την περίπτωση, εξαιτίας του κινδύνου μετάδοσης λύσσας, **απαγορεύεται** η οποιαδήποτε επαφή με το νεκρό ζώο και επιβάλλεται η ενημέρωση των αρμόδιων αρχών (Κτηνιατρική και Δασική υπηρεσία, Δήμος) προκειμένου αυτές, βάσει των πληροφοριών και της κείμενης νομοθεσίας, να εκτιμήσουν την κατάσταση, να δώσουν τις κατάλληλες οδηγίες και να προβούν στις προβλεπόμενες ενέργειες, σύμφωνα με την με αριθ. πρωτ. 331/10301/25-01-2013 (ΦΕΚ 198/Β/05-02-2013) Κ.Υ.Α. των Υπουργών Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων – Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής «Πρόγραμμα Επιτήρησης και Καταπολέμησης της Λύσσας στην Ελλάδα» όπως ισχύει. **Βάσει της ανωτέρω ΚΥΑ κάθε θηλαστικό ζώο κατοικίδιο ή της άγριας πανίδας που ανευρίσκεται νεκρό, συλλέγεται για εργαστηριακή εξέταση για τη λύσσα στα πλαίσια της Παθητικής Επιτήρησης.**

Η παραπάνω διαδικασία θα ακολουθείται και **για κάθε νεκρό θηλαστικό** του οποίου ο θάνατος πιθανολογείται ότι προήλθε από την κατανάλωση δηλητηριασμένων δολωμάτων.

Αν κοντά στο σημείο υπάρχουν ζωντανά θηλαστικά θα πρέπει:

Πριν την οποιαδήποτε απόπειρα προσέγγισής τους, να εκτιμάται η κατάστασή τους αναφορικά με πιθανά συμπτώματα λύσσας (π.χ. αλλαγή συμπεριφοράς - νευρολογικά συμπτώματα - παράλυση). Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να τηρείται απόσταση ασφαλείας και να ειδοποιούνται οι αρμόδιες κτηνιατρικές αρχές και ή άλλοι αρμόδιοι φορείς (π.χ. κτηνίατρος, υπηρεσίες του Δήμου, θηροφύλακες κ.ά.) σύμφωνα με την με αριθ. πρωτ. 331/10301/25-01-2013 (ΦΕΚ 198/Β/05-02-2013) Κ.Υ.Α. των Υπουργών Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων – Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής «Πρόγραμμα Επιτήρησης και Καταπολέμησης της Λύσσας στην Ελλάδα» όπως ισχύει.

Εφόσον υφίσταται βεβαιότητα ότι πρόκειται για δηλητηριασμένο δόλωμα και υπό την προϋπόθεση ότι αυτό δεν είναι πτώμα θηλαστικού ζώου, οπότε ισχύουν όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, εφαρμόζονται με σχολαστικότητα οι ενέργειες που ακολουθούν:

- Αναφορά του προβλήματος στις Αρμόδιες Αρχές.

Για τη συγκεκριμένη περίπτωση αρμόδια αρχή είναι η Διεύθυνση Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής της Περιφερειακής Ενότητας όπου διαπιστώνεται το δόλωμα (για θέματα γεωργικών φαρμάκων).

- Βγάλτε φωτογραφίες.
- Αναζήτηση στην γύρω περιοχή αν υπάρχει η συσκευασία του γεωργικού φαρμάκου που χρησιμοποιήθηκε.
- Συλλογή των δολωμάτων λαμβάνοντας τα κατάλληλα προστατευτικά μέτρα: ο συλλέκτης φορά προστατευτικά γάντια μιας χρήσης (νιτριλίου) και αποφεύγει την επαφή του γυμνού δέρματος με το δόλωμα. Μετά από κάθε συλλογή τα γάντια απορρίπτονται και εφαρμόζονται μέτρα υγιεινής των χεριών.
- Ταφή των δηλητηριασμένων δολωμάτων.

ΤΑ ΔΗΛΗΤΗΡΙΑΣΜΕΝΑ ΔΟΛΩΜΑΤΑ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΠΟΡΡΙΠΤΟΝΤΑΙ

ΠΟΤΕ ΣΕ ΚΑΔΟΥΣ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΩΝ Ή ΣΕ ΑΝΟΙΚΤΑ ΣΗΜΕΙΑ

Συλλογή συσκευασιών γεωργικών φαρμάκων

Σε περίπτωση που στο χώρο που εντοπίζονται δηλητηριασμένα δολώματα με γεωργικά φάρμακα διαπιστωθεί και συσκευασία γεωργικού φαρμάκου (πλήρης, χρησιμοποιημένη ή κενή περιεχομένου), οι ενέργειες που πρέπει να γίνουν είναι:

- ✓ Λαμβάνεται φωτογραφία που να περιέχει το εμπορικό όνομα του σκευάσματος (πάντα από κάτω αναγράφεται και η δραστική ουσία) και τον αριθμό παρτίδας.
- ✓ Αφού ληφθούν τα κατάλληλα προστατευτικά μέτρα, συλλέγεται η συσκευασία και τοποθετείται σε πλαστική σακούλα η οποία κλείνεται αεροστεγώς. Τοποθετείται μέσα σε δεύτερη σακούλα για λόγους ασφαλείας και αποφυγής διαρροής του περιεχομένου της.
- ✓ Η συσκευασία παραδίδεται στην αστυνομική ή διοικητική αρχή που διεξάγει την έρευνα για την παράβαση ή αλλιώς στην αρμόδια αρχή για τα γεωργικά φάρμακα που είναι η Διεύθυνση Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής της Περιφερειακής Ενότητας όπου βρέθηκε.

Διαδικασία ταφής δηλητηριασμένων δολωμάτων ζωικών ιστών με γεωργικά φάρμακα

Ο χώρος που επιλέγεται για την ταφή των δολωμάτων πρέπει να πληροί τις παρακάτω προϋποθέσεις:

- ✓ Να είναι μακριά από υπόγεια ή επιφανειακά ύδατα, όπως λίμνες, ποτάμια κλπ προς αποφυγή ρύπανσης του υδάτινου περιβάλλοντος. Για παράδειγμα τουλάχιστον 20 μέτρα μακριά από ποτάμι.
- ✓ Να είναι μακριά από καλλιέργειες και καλλιεργήσιμες εκτάσεις προς αποφυγή ρύπανσης καλλιεργειών.
- ✓ Να είναι μακριά από χώρους αναψυχής του κοινού.
- ✓ Αν είναι ιδιωτικός χώρος να υπάρχει έγγραφη συναίνεση του ιδιοκτήτη.
- ✓ Το σημείο ταφής συστήνεται να είναι ευήλιο, καθώς με τη θερμοκρασία του ήλιου επιταχύνεται η διάσπαση των υλικών.

Η ταφή γίνεται με άνοιγμα επαρκούς μεγέθους λάκκου, στον οποίο απορρίπτονται τα δολώματα (απουσία πλαστικής σακούλας ή δοχείων) και προστίθεται ασβέστης, που καλύπτει τα δολώματα, για την ταχεία διάσπαση του οργανικού υλικού και του περιεχόμενου γεωργικού φαρμάκου. Ακολουθεί προσθήκη χώματος. Προσοχή! Δεν χρησιμοποιούνται ανόργανα υλικά για την ταφή (π.χ. άμμος), καθώς η περιεχόμενη στο χώμα οργανική ουσία επιταχύνει τη διάσπαση του οργανικού υλικού και του περιεχόμενου γεωργικού φαρμάκου.

Για κάθε επαφή με το δόλωμα λαμβάνονται τα απαραίτητα μέτρα προστασίας που κατ' ελάχιστον είναι : προστατευτικά γάντια νιτριλίου και πλύση με απολυμαντικό χεριών.

Για την αποφυγή πιθανότητας συγκέντρωσης γεωργικών φαρμάκων συνίσταται να αλλάζει το σημείο ταφής κάθε φορά και να μην τοποθετούνται δολώματα μεγαλύτερα των 50 κιλών ανά θέση.

Η παραπάνω διαδικασία δεν μπορεί να εφαρμόζεται όταν ως δολώματα έχουν χρησιμοποιηθεί πτώματα εκτρεφόμενων ζώων (π.χ. πρόβατα, αγελάδες κλπ) και η περιοχή ανεύρεσής τους δεν είναι επίσημα δηλωμένη ως απόμερη, σύμφωνα με τον Καν. 1069/2009/ΕΕ. Σε αυτήν την περίπτωση τα πτώματα πρέπει να μεταφέρονται και να διαχειρίζονται σε εγκεκριμένη εγκατάσταση διαχείρισης ΖΥΠ ανάλογα με την κατηγορία στην οποία ανήκουν.

Για την καλύτερη ενημέρωσή σας σχετικά με τη λύσσα, διαβάστε το :

«Εγχειρίδιο για τον έλεγχο και την πρόληψη της λύσσας»

του Τμήματος Ζωοανθρωπονόσων της Δ/νσης Υγείας των Ζώων της Γενικής Δ/νσης Κτηνιατρικής του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

http://www.minagric.gr/images/stories/docs/politis/Trofima_Ygeia/egxiridio_lyssa170613.pdf